

כד, ב. [צירעה לוקה שש]¹. הם חמש לאוין שכתובין בזה אחר זה בשרץ הארץ (ובארץ) [ובשרץ] סתם בפרשת ויהי ביום השמיני², כמו שפירש"י ז"ל³, והששי הוא שכתו' בשרץ העוף במשנה תורה⁴. ויש עדיין שני פסוקים אחרים אחד בשקץ העוף גבי עופות טמאים בפרשת ויהי ביום השמיני⁵, ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו (כי) שקץ הם, אלא שזה אינו על שרץ העוף אלא על העופות הברורים. ואחד בפרשת קדושים תהיו⁶ (לעיל) [ולא] תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי (אתכם) [לכם] לטמא. [ופרש"י ז"ל⁷ דלהכי לא חשיב]¹ ליה משום [דבגדולים משתעי קרא]¹.

ויש שפירשו דמשום הכי לא חשיב האי לאו משום דהוי לאו שבכללות כדקאמ' קרא בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה⁸. ואינו נכון, שאין זה לאו שבכללות אלא כלאו דלא תוכל לאכל בשעריך שאמרנו למעלה⁹, שהלאו הוא על הראשון והאחרים הקשו לו¹⁰. וכן אמרו בפר' בתרא דמכות¹¹ דהאי לאו דלא תוכל [לאכל] בשעריך אינו לאו שבכללות מדלא כתב לא תוכל לאכלם.

ובתוספות¹² פירשו שבפ' קדשי מזבח במס' מעילה¹³ אמרו דהאי קרא במובדלין הכתו' מדבר, והם שמנה שרצים המטמאין, כמו שכתו'¹⁴ אשר הבדלתי לכם לטמא, שדורשין מכאן ש(י)שיעור אסור(י)ן בכעדשה כשיעור טומאתן, ומשום הכי לא מוקמינן ליה להאי קרא בכל שרץ הארץ. אבל בשמנה שרצים ודאי הוא עובר עליו, ונמצא שעובר עליהן בששה לאוין, ששרץ הארץ הם ויש בהן החמשה שבשרץ הארץ וזה הוא הששי. והאי דלא אמרינן הכא שעל שמנה שרצים הוא לוקה שש, שהרי כבר אמר על צירעה שהוא לוקה שש וחדא מיניהו נקט¹⁵. ובפר' אלו הן הלוקין כתבנו עיקר דבר זה בע"ה.

[איכא דאמרי¹⁶ כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן]¹ אלא דרך הנאתן. נראה שזה הלשון מוסיף על הראשון, שאין צריך לומר באכילה שאין לוקין אלא בדרך אכילה שכל שאינו דרך אכילה לא שמה אכילה, אף בהנאה, כמו שאתה יכול לומר שכבר נהנא(ה) בין שיהא דרך הנאה או שלא בדרך הנאה מכל מקום אין לוקין אלא בדרך הנאה. וטעמ' משום דאפקיה רחמנא בלשון אכילה, דמקשינן הנאה לאכילה. והינו דאמרי' לקמן הכל מודים בכלאי הכרם שלוקין עליהן אפי' שלא בדרך הנאתן, מאי טעמ' דלא כתי' בהו אכילה. והכונה לומר שאף הלשון האחרון שהוסיף פטור בהנאה שלא כדרכה מודה הוא בכלאי הכרם, שאסור הנאה שבו לא בלשון אכילה הוא כתוב. אבל כלאי הכרם שלא בדרך אכילה ודאי שאינו לוקה משום אכילה דלא שמה אכילה, אלא שמ"מ בכלל הנאה [הוא] שהוא כבר נהנה¹⁷. מעתה כיון שהלכה כמאן דאמ' בכל איסורין שבתורה שאין לוקין עליהן אלא

1 מחוק. 2 ויקרא י"א מ"א—מ"ד. 3 בעמ' א' ד"ה לוקה חמש. 4 דברים י"ד י"ט. 5 ויקרא י"א י"ג. 6 שם כ' כ"ה. 7 ד"ה צירעה. ועי' מה שהקשו עליו בתוס', ועי' בריטב"א עירובין כ"ח א' ד"ה למימרא. 8 פירוש זה הביא בתוס' שגץ כאן בשם רבו, עי"ב. 9 בעמ' א'. 10 עי' לקמן מ"א ב' ד"ה ואביי. 11 י"ח רע"א. 12 ד"ה צירעה. 13 דף ט"ז ב'. 14 ויקרא כ' כ"ה. 15 אבל בשמנה שרצים ודאי הוא עובר וכו' והאי דלא אמרינן וכו'. ליתא בתוס'. 16 בגמ' נוסף: א"ר אבהו אמר ר' יוחנן. 17 הנה אף איסור אכילה שבכלאי הכרם לא בלשון אכילה הוא כתוב, ר' קידושין נ"ו ב', ולמה לא נאמר שלוקים עליהם אף שלא בדרך אכילתן כמו שאומרים כן לגבי איסור הנאה שבהם. וכפי הנראה סובר רבינו שבאיסורי אכילה סברא היא שכל שאינו דרך אכילה לא שמה אכילה, אבל לגבי הנאה חשיב נהנה בין שיהא בדרך הנאה או שלא בדרך הנאה. ולכן

כדרך הנאתו, כדאמרי' לקמן¹⁸ מידי דרך הנאתו עבידנא, כ"ש שאין לוקין עליהן¹⁹ אלא כדרך אכילתו²⁰.

ויש שמחליפין שאין הלשונות חולקין אלא באכילה שלא כדרכה אבל בהנאה שלא כדרכה הכל מודים בה, וכשאמרו בלשון ראשון אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתו כ"ש שאין לוקין אלא כדרך הנאתו, בלבד²¹ הוא שאין לוקין אבל באיסורי אכילה ודאי לוקין, ואם אכל חלב [חי] חייב²². והטעם לדבריהם מפני שאכילה חמורה מהנאה. וכך שמעתיה מפי הרב מורי נ"ר.

והלשון הראשון נראה שהוא אמת. שהם פירשו הטעם בלשון אחרון דמשום הכי בעינן דרך הנאתו באותו האסורין בהנאה משום דכתיבא בהו אכילה, נראה שהדין עיקרו הוא באכילה. ותראה כמו כן שהביאו ראיה ללשון אחרון מן היוצא מן התותים ומן הרמונים שהאוכלן פטור משום דלא קא אכיל להו דרך הנאתו²³. והרי זה מבואר.

[שאם הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו שהוא פטור]¹. איכא למימר דדוקא הניח, שהניחו בתחבשת, אבל אם סך ממנו חייב, שסיכה כשתיה היא, כדאמרי' לקמן²⁴ גבי תרומה אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך. ואיפשר שלא אמרו אלא בסיכה של תענוג ובלבד²⁵ שדרך הנאתו בכך, אבל חלב אין דרך הנאתו אלא באכילה²⁶.

כה, א. מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכשר. רצוני לומר שהפרי מתחלתו נאסר.

היכא דלא אפקיה רחמנא לאיסור הנאה בלשון אכילה ללמדנו שיש להקיש הנאה לאכילה, דיינינן ליה לחיוב, שחשיב נהנה אפילו שלא בדרך הנאה. והנה רבינו לא פירש באיזה סוג של שלא כדרך אכילה הדברים אמורים, ומן הסתם כוונתו אפילו לשינה בדרך אכילתו, כגון אם הדרך לאכלו חי ואכלו מבושל או להיפך. שאע"פ שאינו לוקה על האכילה שאינה כדרכה, לוקה הוא על ההנאה מכל מקום. ומכאן יש ללמוד ללישנא קמא דלא בעי דרך הנאה, שלא פטר בשלא כדרך אכילה אלא באיסורין שאין בהן איסורי הנאה, אבל באיסורי הנאה אע"פ ששינה באכילה חייב מצד ההנאה. ועי' במל"מ הל' יסודי התורה פ"ה ה"ח ד"ה אך ראיתי שכ"כ בכוונת הכסף משנה ודחה. עיין בדבריו. ודברי מרן מובנים כפי מה שכתבנו. והנה סובר המל"מ שבאכל שלא כדרך אכילה פטור בין ללשון ראשון ובין ללשון אחרון, וכנראה שמפרש שלא נחלקו אלא בכה"ג שלא שינה מדרך האכילה אלא שלא אכלן כדרך הנאתו. (ועי' מ"ש רש"ש בהסבר המחלוקת בין ב' הלשונות). ובכלאי הכרם ובשר בחלב שחייב אפילו באכלם שלא כדרכם, ר' רמב"ם הל' יסודי התורה שם והל' מאכ"א פ"ד ה"י, הטעם הוא משום שלא נאמר לשון אכילה באיסור אכילתם. ועי' במל"מ שם ד"ה ומ"ש רבינו ולהלן. ¹⁸ כ"ה ב'. ¹⁹ כדרך הנאתו כדאמרי' וכו'. כפול בכתה"י והשמטנוהו. ²⁰ השווה עם מ"ש בחי' הר"ן ד"ה איכא. ²¹ הלשון חסרה, ונראה להשלים: וללשון אחרון באיסורי הנאה בלבד וכו'. ²² לא מצאתי מי שסובר כן, צ"ל לפי"ז דלא גרסי בלשון אחרון: וכל שכן אוכל חלב חי שהוא פטור. וליתא בכ"י ב', ר' דק"ס אות צ'. ²³ פירוש, ולמה אינו לוקה על כל פנים מצד האכילה. ואפשר ליישב לשיטה זו שלא אמרו בדעת לישנא בתרא שלוקין על אכילה שלא כדרכה אלא בכה"ג שאכל גופו של איסור, שאע"פ ששינה באכילתו חייב, אבל אם אכל דבר שאין דרכו לאכול מצד עצמו כדוגמת היוצא מן התאנים ומן הרמונים, פטור. (וכן הזכיר סברא זו בחי' הר"ן ד"ה למעוטי, בביאור מה שאמר רב שימי בר אשי ללשון א': למעוטי שאם אכל חלב חי, עיין בדבריו). ולפי"ז הראייה שהביא ר"ז מן היוצא מן התותים וכו' שפטור, היא לב' הלשונות. ²⁴ ל"א סע"ב. ²⁵ שמא צ"ל: ובשמן בלבד. ועי' בהע' הבאה. ²⁶ פירוש, חלב אין דרך הנאתו לגוף אלא באכילה, ולפיכך אפילו כשסך להתענג בו פטור, ואין צ"ל כשסך בו לרפואה. שאפילו בדבר שהדרך לסוך בו אין אומרים שהסיכה כשתיה אלא בסיכה של תענוג אבל לא בסיכה של צער. ועי' מ"ש כאן בתוס' שני' ובתוס' ר"פ ובחי' מהריטב"א. ועי' בתוס' יומא ע"ז א' ד"ה מגיין ותוס' נדה ל"ב א' ד"ה וכשמן. ועי' בחי' הרמב"ן נדה שם ד"ה ולא, ובחי' הר"א שם ד"ה הא דתניא.